

За министър:
Заместник-министър: Б. Баилов
Заповед за заместване №: РД 09-543
от 28.07.2015 г.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

**УТВЪРЖДАВАМ,
МИНИСТЪР НА КУЛТУРАТА
ВЕЖДИ РАШИДОВ**

НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

**за провеждане на държавни изпити за придобиване
трета степен на професионална квалификация**

**ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ: 212 МУЗИКАЛНИ И СЦЕНИЧНИ ИЗКУСТВА
ПРОФЕСИЯ: № 212070 АКТЬОР
СПЕЦИАЛНОСТ: 2120701 ДРАМАТИЧЕН ТЕАТЪР**

I. ЦЕЛ НА ИЗПИТНАТА ПРОГРАМА

Изпитната програма е предназначена за организиране и провеждане на държавните изпити по теория и практика за придобиване трета степен на професионална квалификация по специалност **Актьор**, професия **Актьор драматичен театър**.

Програмата е разработена на основата на ЗНП, ЗПОО, ЗСООМ, нормативните документи за придобиване степен на професионална квалификация.

II. ОРГАНИЗАЦИЯ И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

1. Държавните изпити за придобиване трета степен на професионална квалификация са:

- **изпит по теория на професията;**
- **изпит по практика на професията.**

2. До държавни изпити за придобиване трета степен на професионална квалификация учениците се допускат след подаване на заявление в определените от министъра на образованието и науката срокове.

3. Държавният изпит по теория на професията е писмена разработка по изпитна тема.

4. Обучаваните по една и съща професия и специалност в едно училище полагат държавния изпит по теория върху една и съща изпитна тема.

5. Държавният изпит по практика на професията е изпълнение на индивидуално практическо задание и се провежда по график на училището.

6. Държавните изпити за придобиване трета степен на професионална квалификация по теория и практика на професията се провеждат върху учебното съдържание, предвидено в учебните програми за пълния курс на обучение.

7. До държавни изпити за придобиване трета степен на професионална квалификация се допускат ученици, които успешно са завършили класа, за който е предвидено полагането им.

8. До държавни изпити за придобиване трета степен на професионална квалификация учениците се допускат с документ за самоличност.

III. ПРОФЕСИОНАЛНИ КОМПЕТЕНЦИИ

За постигане на основната цел на обучението учениците трябва да притежават професионалните компетенции:

Табл.№1

№ по ред	Професионални компетенции	Учебни предмети											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Познаване на методическите принципи и правила за изграждане на професионални естетически критерии	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	
2.	Познаване и боравене с понятията и терминологията на специалността	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3.	Познаване на основните принципи и методи за работа в група	+		+	+	+		+			+		
4.	Познаване на принципите и методите за самостоятелна работа	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.	Познаване на българския театър и развитието му	+							+	+	+		
6.	Познаване на епохите и направленията в историята и развитието на европейския театър	+							+	+	+	+	
7.	Познаване на принципите за достигане на високо ниво на актьорска техника и изразителност в съвременните театрални условия.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
8	Развиване на високохудожествена обща култура.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
9	Знае и прилага основните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд.	+			+	+		+				+	+

Легенда:

1. Актьорско майсторство за драматичен театър. Учебна практика .
2. Правоговор. Техника на говора.
3. Художествено слово.
4. Сценично движение.
5. Танци.
6. Пантомима.
7. История на музиката.
8. История на театъра.
9. Драматургичен анализ.
10. Куклено актьорско майсторство.
11. Грим и перуки.
12. Вокална подготовка и солфеж

IV. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ И КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Специфична професионална подготовка

Табл.№2

№	Учебни предмети Теми от учебното съдържание	Критерии на оценяване
	Главен специален предмет – Актьорско майсторство за драматичен театър. Актьорско майсторство за куклен театър. Учебна практика	На това ниво от кандидатите се очаква следното: Да покажат, че са в състояние да разбират същността на изпитните задачи (комплексни теми) и тяхната връзка с курса, който са завършили; Да демонстрират необходимите за случая компетенции. Могат ясно да излагат знанията си устно и писмено; Притежават необходимите знания и умения за успешна професионална реализация; Могат да намират самостоятелно нужната информация по конкретни теоретични и практически въпроси; Демонстрират разбиране на теоретичните аспекти и тяхната връзка с практическите професионални умения в областта на театъра. Имат яснота за силните и слаби страни си в областите, с които се занимават – правоговор, пластика, музикалност, въображение, реактивност и т.н..
1	Тема № 1 Античен театър – изграждане на образ в античната драматургия	Степен на обхващане на проблематиката. Вярност на определенията. Притежава систематизирани и обхватни знания. Има яснота за различния подход при изграждане на образ в античната драматургия .
2	Тема № 2 Ренесансовият човек и герой.	Познаване и владееене на терминологията. Степен на разбиране на проблематиката. Познаване на структурата на темата и същностното ѝ съдържание.

		Притежава систематизирани знания. Вярност на определенията и примерите. Вярно схващане философията на епохата.
3	Тема № 3 Шекспир – не епоха, а за всички времена.	Правилно схващане за различието и гениалността на автора. Познаване на осн. теми в драматургията на автора. Степен на разбиране на проблематиката.
4	Тема №4 Комедия дел арте – изкуство на импровизацията, висше актьорско майсторство и в съвременния театър.	Познаване и владееене на терминологията. Добра обосновка на театралното течение като проява на висше акт. майсторство.
5	Тема №5 „Системата на Станиславски”- в търсене на психологическата истина. Необходимост от обучение.	Познаване и владееене на терминологията. Степен на обхващане на проблематиката. Нов етап в професионализирането на актьорското майсторство. Правилно разбиране и схващане на Системата като основа в обучението и развитието на акт. майсторство. Вярност на определенията и примерите.
6	Тема №6 Руски театър 19 век - „ златен век в развитието на поезията, прозата и драматургията”.	Познаване на епохата, създава велики световни автори ,творби и теми - основа на съвременната драматургия и театър. Вярност на определенията и примерите. Степен на обхващане на проблематиката
7	Тема № 7 А.П.Чехов – новатор, повлиял на цялата съвременна и модерна драматургия. Епоха в театралното изкуство,	Вярна оценка на спецификата на автора. Познаване на творчеството му. Разчитане на новото, различното и вечното в драматургията на Чехов .
8	Тема № 8 Български театър – възникване и развитие.	Познаване на родния модел. Влиянието на училището в професионализацията на актьорите.
9	Тема № 9 Български драматичен и куклен театър - съвременни тенденции и драматургия.	Степен на разбиране на проблематиката. Познаване на структурата на темата и същностното ѝ съдържание. Притежава систематизирани знания. Вярна оценка на спецификата в работата на театралните творци – автори, актьори, режисьори, сценографи. Умение да отстоява лично мнение и позиция.
10	Тема №10 Актьорският тренинг през XX век	Театърът – отражение на действителността, но със свои закони и изразни средства. Разбирането за синтетичност в изкуството на театъра. Вярност на определенията и примерите. Степен на обхващане на проблематиката. Познаване и владееене на терминологията.

Критерии за оценяване на професионалните компетенции на кандидатите за придобиване на професионална квалификация за професия “актьор за драматичен театър” са свързани със способностите им да се реализират в областта на театъра, както да се обучават и развиват в академична среда.

Отраслова професионална подготовка

Правоговор. Техника на говора:

- Различават диалектния от литературния изговор.
- умеят да контролират собствения изговор.
- владяят техниките на дишане и фонация, помагачи на сценичната реч.
- владяят техники и имат създадени навици за премахване на излишното напрежение.

Художествено слово:

- имат знания за стихотворната форма.
- усвоили са синтактичните правила за логическата изразителност на речта.
- владяят правилните интонации и паузи, за да бъде речта емоционално изразителна.

Сценично движение:

- Изработване на пластика и ритмика на тялото, с цел вярно точно пресъздаване и присъствие на героя или куклата на сцената.
- получаване на знания за поведението и етикета на героите през различните епохи.
- добиване на сръчности, нужни на актьора за пресъздаване на различни типове герои (жонглиране, бой, фехтовка, боравене с бастун, ветрило, шапка и т.н.).

Танци:

- получаване на практически знания за основните стилове и епохи в танцовалната култура на човека;

Пантомима:

- добиване на допълнителни знания за езика на тялото, жеста, мимиката.
- развитие и подпомагане на индивидуалната пластическа култура и способности.

История на музиката:

- развитие на общата култура, знае епохите в развитието на музиката.

Вокална подготовка и солфеж:

- добиване на знания и умения, подпомагачи ритмиката на бъдещия актьор.
- пеенето подпомага дихателната сръчност.
- придобиване на нотна грамотност.

История на театъра:

- получава обширни знания за възникването и развитието на театъра и театралните творци.

Драматургичен анализ:

- научава се да прави действен анализ, който се различава от литературния.
- разширява и затвърждава знанията си за най-известните български и световни драматурзи.

Грим и перуки:

- добива умения и знания да се гримира самостоятелно, като част от концентрацията и преобразяването на актьора (влизане в образа).

ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА

1. Изпитните теми за държавния изпит по теория на професията са разработени в съответствие с компетенциите за достигане трета степен на професионална квалификация по професията.
2. Изпитните теми за държавния изпит по теория на професията се определят с тази изпитна програма.
3. Всяка изпитна тема е с комплексен характер и включва учебно съдържание от различни учебни предмети, както и критерии за оценяване.
4. Изпитните билети включват изпитна тема, дидактически материали (при необходимост) и критерии за оценяването. Всеки изпитен билет съдържа една изпитна тема.
5. В деня на изпита в запечатани пликове се представят всички изпитни билети, като се изтегля един от тях за всички ученици, обучавани по специалността. Останалите пликове се отварят за доказателство, че са представени всички изпитни теми.
6. Продължителността на изпита по теория на професията е 4 астрономически часа.
7. Не се допуска учениците да си подсказват, да преписват и да си пречат.

ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА

1. Държавният изпит по практика на професията се състои в изпълнение от учениците на индивидуално практическо задание на основата на професионалните компетенции за придобиване трета степен на професионална квалификация.
2. Видът и характерът на работата се възлагат чрез индивидуално практическо задание.
3. Индивидуалните практически задания се подготвят от комисия, определена със заповед на директора, като се съобразяват с конкретните условия за провеждане на изпита и се утвърждават от директора на училището.
4. Всяко индивидуално практическо задание включва и критерии за оценяване на дейностите, предвидени в него. Критериите в индивидуалните практически задания се съобразяват с единните национални критерии в изпитната програма.
5. Времето и мястото за провеждане на държавния изпит по практика на професията се определя по график, утвърден от директора на училището.
6. Държавният изпит по практиката на професията е с продължителност до 3 дни по 6 астрономически часа.
7. В определеното в графика време и място за провеждане на държавния изпит по практика на професията учениците се явяват с работно облекло съобразно изискванията на професията.

V. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДЪРЖАВНИЯ ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА

Изпитните теми са определени с изпитната програма, те са комплексни и включват учебно съдържание от няколко учебни предмета, като се базират на професионалните компетенции и знанията, представени в горните таблици.

Табл. № 3

Тема	План-тезис	Макс. брой точки
Тема № 1 Античен театър – изграждане на образ в античната драматургия	Хорът – основно действащо лице.	20
	Древногръцки театър – Есхил, Софокъл, Еврипид, Аристофан.	20
	Антично изкуство – архитектурно и административно устройство на древногръцкия театър. Антична музика и инструменти.	20
Тема № 2 Ренесансовият човек и герой.	Ренесансът – нов мироглед в изкуството. Известни представители в литературата, музиката, архитектурата и изобразителното изкуство.	20
		30
		10
Тема № 3 Шекспир – не епоха, а за всички времена.	Шекспир – ненадминат драматург. Сонети. Говорене в стих.	30
		20
		10
Тема №4 Комедия дел арте – изкуство на импровизацията, висше актьорско майсторство и в съвременния театър.	Комедия дел арте – комедия на маски, пантомима, танц и песен.	20
	Италианското възраждане и европейската и световна култура. Италия от XVIвек-училище за европейския театър.	20
	Защо комедия дел арте е идеал и за съвременния актьор?	20
Тема №5 Необходимост от обучение. „Системата на Станиславски”- в търсене на психологическата истина.	Константин Сергеевич Станиславски-живот, посветен на театъра. Първата фигура в театъра на психологическия реализъм. Тялото и съзнанието-психофизическа цялост.	10
	Системата – метод на физическите действия, техники за релаксация и концентрация, „творческото ако”, емоционална памет.	30
		10
Тема № 6 Руски театър 19 век - „ златен век” в развитието на поезията, прозата, драматургията и театъра.	Русия през XIX и XX век – възход на литературата, поезията, изобразителното изкуство, театъра, киното, музиката.	10
	Н.Гогол – тъжният човек и гениален комедиограф.	25
		25

<p>Тема № 7 А.П.Чехов – новатор, епоха в театралното изкуство, повлиял на цялата съвременна и модерна драматургия.</p>	<p>Разкази. Драматургия. „ Три сестри”, „Чайка”, Вуйчо Ваньо”</p>	<p>15 15 15 15</p>
<p>Тема № 8 Български театър – възникване и развитие .</p>	<p>Училищните тържества – основа на тетралния диалог и българската театрална традиция. Преводни пиеси. Първи български автори – Войников, Доброплодни, Друмев.</p>	<p>15 15 15 15</p>
<p>Тема № 9 Български театър - съвременни тенденции и драматургия.</p>	<p>Родна драматургия – от Иван Вазов до Йордан Радичков. Изграждане на професионален български театър. Имена на някои от незабравимите ни театрални творци.</p>	<p>20 20 20</p>
<p>Тема № 10 Актьорският тренинг през XX век</p>	<p>Психологически театър - Станиславски, Лий Страсбург, Михаил Чехов. Актьорът и неговото обучение в театралната визия на – Мейерхолд и Б. Брехт. Тренингът като основна репетиционна техника: Йежи Гротовски, Питър Брук, Еуженио Барба.</p>	<p>20 15 25</p>

ЛИТЕРАТУРА:

1. Грей Ан. Пътеводител в класическата музика. Валент, София, 1994
2. Б.Е.Захава. Майсторството на актьора и режисьора. Наука и изкуство, София, 1997
3. Костов Георги. Куклен театър. изд. Народна младеж ,С., 1963
4. Кристи Г. Възпитаване на актьора по школата на Станиславски. Наука и изкуство, 1979
5. Борисова Диана. Алхимия на актьорския глас. Българска книжарница, София, 2006
6. Сотирова Елисавета. Техника на говора. Наука и изкуство, 1983
7. Кох И.Е.. Основи на сценическото движение. Наука и изкуство, София, 1974
8. Георгиева Мара. Българска сценическа реч . Наука и изкуство, София, 1968
9. Ганева Мария. Подготовката на актьора. Школи, методи и упражнения по актьорско майсторство. Гутенберг, 2007
10. Кръстева Олга. Театърът през вековете. Отечество, София, 1980
11. Пенев Пенчо. История на българския драматически театър. Наука и изкуство, София, 1975
12. Павис П. Речник на театъра. София, 2002
13. проф. Иван Чипев, Божидар Матанов. Художествено слово. Наука и изкуство 1975
14. Николова Румяна. Актьорският тренинг през XX век. проф. Петко Венедиков, 2007
15. Маленов Славчо. Трудът М, Валентин Траянов, 2005
16. Кръстев Венелин. Очерци по история на българската музика, 1977
17. Розентилд К., История на музиката, 1982
18. Пеев Иван, Систематичен курс по солфеж
19. Диамандиев Асен, Ритмични упражнения по солфеж
20. Хаджиев П., Елементарна теория на музиката

VI. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДЪРЖАВНИЯ ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА

Държавният изпит по практика на професията се състои в изпълнение от учениците на индивидуално практическо задание на основата на професионалните компетенции за придобиване трета степен на професионална квалификация.

Индивидуалните практически задания, включващо конкретна задача за изпълнение и критерии за оценяването ѝ се разработват от комисия, назначена със заповед на директора и се утвърждават от него.

НАЦИОНАЛНИ КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИНДИВИДУАЛНИТЕ ПРАКТИЧЕСКИ ЗАДАНИЯ

IV. Държавен изпит по практика на професията

Критерии за оценяване по практика на професията

№	Критерий за оценяване по практика	Брой точки
1.	Показват професионален подход на актьорско присъствие	20
2.	Ритмичност, музикалност и пластичност при представяне на ролята	10
3.	Словото- изкуство на човешко и актьорско поведение	10
4.	Спазване на ритъма и жанра на пиесата и постановката и тяхното емоционално пресъздаване	10
5.	Партньорство, ярко и активно сценично присъствие	10

Всеки ученик трябва да покаже следното в група:

1. Предварителна подготовка- настройване на „актьорския инструмент“:
  - актьорска замявка – психо-физическа подготовка за репетиция или представление.
  - гласово-говорна актьорска замявка.
2. Роля в спектакъл или част от спектакъл.
3. При необходимост, комисията си запазва правото да чуе изпълнение на монолог, стихотворение, песен и танц.

ПРИМЕРНИ ТЕМИ ЗА ИНДИВИДУАЛНИ ПРАКТИЧЕСКИ ЗАДАНИЯ:

Сън в лятна нощ - Второ действие. Монолог на Титания.
Монолог от съвременна пиеса: Ева Енслър. - „Аз съм емоционално създание”
Стихотворение: Иван Радоев – „Аз съм реката, която умира”
Допълнителни задачи в момента на изпита : танц, поклон от епохата на Ренесанса, изпълнение на сонет и т.н.

VII. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

1. Системата за оценяване на държавните изпити за придобиване на професионална квалификация е точкова. Максималният брой точки за оценяване на всяка изпитна тема и на всяко индивидуално практическо задание е 60 точки.
2. Оценяването на всяка изпитна тема се извършва по критериите към нея, определени в изпитната програма.
3. Оценяването на всяко индивидуално практическо задание се извършва по критериите, изписани в него, които са конкретизирани в съответствие с единните национални критерии, определени в изпитната програма.
4. Всеки член на съответната изпитна комисия преглежда и оценява разработените изпитни теми, оценява индивидуалните практически задания.
5. На всяка изпитна тема се поставя рецензия, под която се подписват всички членове на комисията.
6. Цифровите оценки от държавните изпити по теория и практика на професията с точност до 0,01 се изчисляват по формулата:
ЦИФРОВА ОЦЕНКА = 0,1 x РЕАЛЕН БРОЙ ТОЧКИ
7. Цифровите оценки се вписват в протоколите за резултатите от държавния изпит по теория на професията и от държавния изпит по практика на професията.
8. Оценяваните могат да се запознаят с рецензията от писмената си работа и с резултатите от оценяването на практическото си задание.
9. Оценките от държавните изпити по теория и практика на професията са окончателни.

